

Viimeinen kesä Karjalassa

Laatokan yli Kannakselta kuului jatkuva tykkitulen ja pommitusten kumu. Ihmiset olivat vakavia ja huolissaan.

Pilvettöminä poutapäivinä lensi taivaalla suuria, kymmeniä pommikoneita käsittäviä laivueita sekä niiden suoja-olevia hävittäjäkoneita. Kun koneet saapuivat Lahdenpohjan ylle saattoi nähdä pommien irtoavan. Joskus ehti Mensun (Mensuvaara, Uukuniemi) lentokentältä noussut oma hävittäjä häiritsemään viholliskoneita. Eräänä yönä heräsimme pommien räjähdyskoneita, kotimme ikkunat helisivät. Aamulla kävimme Alavilla katsomassa valtavan suurta ja syvää pommikuoppaa. Voin vieläkin muistaa sen räjähdysaineen hajun. Se, miksi viholliset olivat pudottaneet pomminsa sinne, selvisi päivän mittaan. Laatokalta oli yöllä noussut sumu ja kun ryssän koneet olivat tulossa Lahdenpohjaa pommitamaan, olivat suomalaiset ajaneet autoilla valot päällä pitkin Sortavalan maantietä pitkin. Niinpä viholliskoneet olivat pudottaneet pomminsa lähes kymmenen kilometriä aiottua aikaisemmin.

Sota vaatii julmaa veroaan koko Suomelta, niin myös meidän kotikylästämmekin. Kauniina heinäkuun päivänä olimme uimassa Siesmalla, siellä oli myös 19-vuotias Hannes Kupiainen

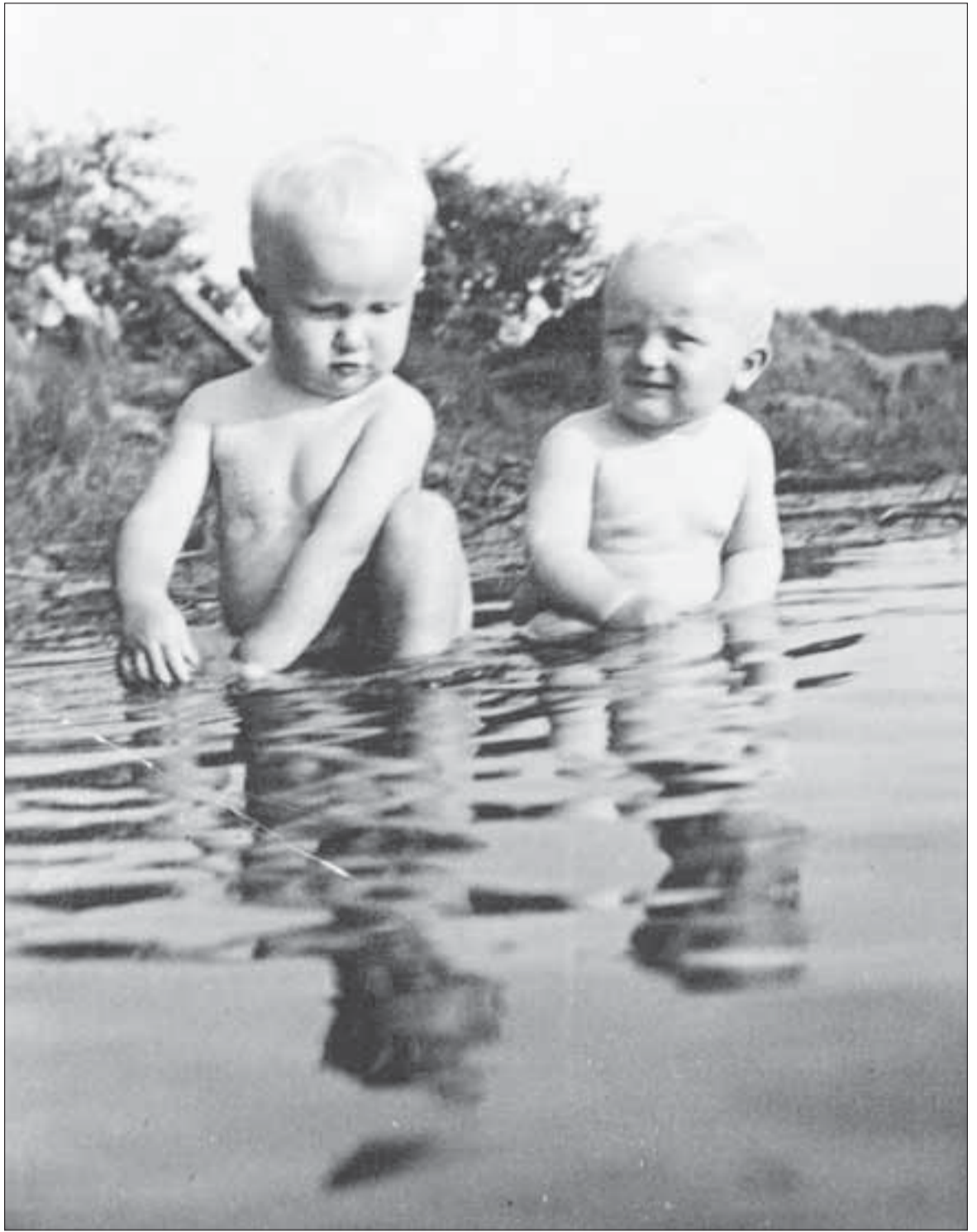
lomallaan sotaväestä. Kului vain pari viikkoa kun olimme saattamassa häntä Jaakkiman sankarihautaan. Siellä hän lepää monien muiden kotiseutuaan puolustaneiden kanssa.

Ehdin aloittaa kansakoulun käynnin Metsämiklissä Ensimmäisen viikon kuluttua sairastuin ja kun muutaman päivän kuluttua olin taas terve, oli koulumme pulpetit nostettu pihalle evakuoitua varten. Perunoita nostettiin ja viljoja puitiin. Kupariset sähköjohdot kerättiin talteen sähkölinjoista. Uimosen lähellä oleva muuntaja poltettiin. Ropposen Pentin kanssa katsoimme kuinka tehtävän saanut mies heitti ämpärillisen petrolia puiselle seinälle ja kuinka liekit roihahtivat. Menimme Uimosen tupaan, siellä oli pöydällä lihapotti. Päätimme että ryssille ei ruokaa jätetä ja niin kannoimme sen lihapotin sillalle ja pudotimme sen jokeen.

Niin koitti väistämättä lähdön aika. Äiti lakaisi tuvan lattian. Hiljennyimme, veisattiin virsi ja luettiin yhdessä Isä meidän rukous. Suljimme kodin oven viimeisen kerran. Siitä alkoi viimeinen, lopullinen evakkotaival.

Lauri Rätty

Kesällä 1938 Siesman rantavedessä Pirkko Hytönen ja Lauri Rätty.

Elämää Mattikallion talossa Liukosuolla

Erään Rapon sukuhaaran tarina I

Jaakkiman Sanomissa oli 17.12.1927 ilmoitus "Vapaaehtoisella huutokaupalla myydään tila Lumivaaran Kumolassa tammikuun 2.pñä tila nro 16." Myyjänä Heikki Rapo. Myytävän tilan nimi oli Lessilä. Heikki Rapo oli syntynyt vuonna 1873 ja hänen vaimonsa Alviina Rapo myös 1873 (os. Hannonen) Uukuniemeltä. He olivat isovanhempiani. Ukki osti veljeltään Robert Rapolta tilan nimeltä Mattikallio, Kumolan Liukosuolta, läheltä Kesvalahden rajaa. Mattikallio säilyi tilan nimenä. Heikki-ukilla oli omistuksessa Kesvalahdella toinenkin tila, Kuismin nimeltään, jonka hän oli perinyt Esteri tädiltään. Tätä tilaa käytettiin kesäisin karjatilana. Tilalla oli kaikki tarvittavat rakennukset. Talon karja saattoi viipyä siellä jopa myöhään syksyyn saakka. Talon nuoret joutuivat olemaan paimenensa pitkiäkin aikoja, eikä se aina ollut mieluinen tehtävä, mukavampaa olisi ollut kotona Klemettilän ryhmässä. Ukki myi pahoilla mielin Kuismin tilan pois, kun alkoi ilmetä vaikeuksia tieoikeuden käytössä. Hän sai ostettua myöhemmin liisamaata, joka liitettiin Mattikallioon. Maanviljelys ja karjanhoito olivat pääelinkeinot. Tilalla oli

myös hyvä metsäpuusto. Laatokalla harjoitettiin kotitarvekalastusta. Talo oli ylpeä uudesta kivinavetasta, se valmistui v.1934. Uutta oli se, että heinät pudotettiin navetan yläkerrasta suoraan eläinten eteen.

Menetyksiä

Vuonna 1918 isovanhempiani kohtasi suuri suru ja menetyks. Vanhin poika Juho Jalmarin haavoittui vapaussodassa ja kuoli saamiinsa vammoihin Sortavalan sairaalassa täytettyään vasta 17 vuotta. Hän oli monella tapaa lahjakas poika. Hänellä oli mm. piirtämisen lahja, mummo kertoi, että piirroksat ihmisistä "olivat näköisiä". Eräässä muistokirjoituksessa hänestä mainitaan: "Huomattava luonteen piirre oli hänessä jo pienestä pitäen se, että hän aina asettui rohkeasti puolustamaan sorrettuja ja vääryyttä kärsiviä".

Jalmarin kuoleman jälkeen äitini Hilja oli joutunut vanhimpana sisaruksista ottamaan vastuun vanhempiensa rinnalla talonpidosta. Äidistä seuraavan, Uuno veljen oli vallannut Amerikan kuume, jonne hän lähti setänsä Robertin innoittamana. Robert-setä oli kokenut reissaaja, liekö Robert-sedälle tämä matka ollut jo viides. Sisaruksista seuraavat olivat Kalle, An-

na ja Veikko. Veikko syntyi vanhimman pojan Jalmarin kuoleman jälkeen kuin lohduksi vanhemmille ja nimeksi tuli Jalmar Veikko. Kun Uuno-veli palasi vuosien jälkeen Amerikasta, äitini työ helpottui ja hän ehti oppia mm. ompelijan ammatin Viipurissa. Ukki osti hänelle ompelukoneen ja hänestä tuli taitava ompelija. Minä synnyin Mattikallion vanhaan saunaan sini-voikkojen aikaan v. 1932.

Näihin aikoihin Heikki-ukki alkoi sairastella, hän oli uupunut raskaissa metsätöissä. Hän haki apua kuppauksesta, mutta siinä hän menetti liiaksi verta, voimat heikkenivät ja hän joutui vähitellen vuoteenomaksi. Hän kuoli vuonna 1934. Olin ollut ukin silmäteriä, ne vähän yli kaksi vuotta, jonka hän eli syntymäni jälkeen. Hämärästi muistan eräitä asioita ukista - hän kantoi minua reppuselässä talliin Piipa-varsa katsomaan. Muistan kun hän makasi sängyssä sairaana ja minä polvillani lattialla kurkottelemassa sänkyyn, olin usein kysellyt "ukki mikä siulla on" Ymmärsin ukin olleen kipeä. Ukki oli suuri eläintenystävä - niin olen minäkin.

Iloisia perhejuhlia

Mattikallion talossa vietettiin iloista hääjuhlaa kesällä 1936,

talon nuorempi tytär Anna meni miehelään, sulhanen oli Jaakko Ahokas, Harviosta kotoisin. Ne olivat isot häät, muistan neljävuotiaana ne hyvin. Tanssilava oli rakennettu ns. mansikkaaholle - ja sitä haitarin soittoa, tanssin menoa ihmettelin silmät pyöreinä. Tanssilava ei ollut itsestään selvyys, talon nuoris, etunenässä Uuno oli saanut suostuttelun jälkeen äidiltään luvan siihen, sillä talon henki oli uskonnollinen, mutta ei ahdasmielinen. Uunolla oli hyvä syy, hän toi näytille nuoren sievän mieltiety Saimi Jantusen Maarianvaarasta. Häiden jälkeen täti meni miniäksi Harvioon Jaakon kotitilalle ja mukana seurasi talon paras lehmä. Muistan rakkaasta Anna-tädistäni monta asiaa, hän oli iloinen ja saattoi joskus tanssahdella ison pirtin lattialla hyräillen jotain sen ajan muoti-iskelmää. Pikkutyöstä se oli hauskaa, mutta mummo taisi joskus hillitä menoa. Kun Jaakko-sulhanen kävi talossa, minä silmätarkkana seurasin nuorta kihlaparia ihan häiriöksi asti. Anna täti merkitsi minulle hyvin paljon koko elämänsä ajan ja iloitsin siitä, että hän oli kummitätini. Sodan jälkeen tädille ja Jaakolle syntyivät työt Tuula ja Pirkko, Pertti poika oli syntynyt jo Karjalassa ennen sotaa. Nämä lapset olivat minulle kuin sisa-

ria. Iahduin siitä, kun täti pyysi minua Pirkon kummiksi. Tämä Pirkko on sama "tyttö", joka toimitti Harvio kyläkirjan vuonna 2004.

Kesäkuussa 1938 Mattikallion taloon toi Uuno eno miniäksi Saimi Jantusen. Häät oli pidetty Maarianvaarassa Saimin kotitalossa. Nyt talo sai nuoren osaan emännän. Muistan kun silloisen tavan mukaan miniä toi lahjoja talonväelle, ne olivat Saimin tekemiä käsitöitä. Hänen ja-kaessa niitä hetki tuvassa oli juh-

lallinen. Saimi toi tullessaan hyvin lyp-

navetassa. Vanhimmasta veljestä Uunosta tuli talon isäntä, mutta Alviina-mummo, joka oli kantanut vastuuta äitini kanssa, oli edelleen peräsimmä. Nyt äitini oli vapaampi etsimään muuta työtä, hän meni Lahdenpohjan Vaneritehtaalle tilapäistöihin. Anna-sisko ja Jaakko olivat ostaneet mökin Lahdenpohjasta, äitini pääsi toistaiseksi asumaan heille. Jaakko oli töissä sahalla ja täti odotti esikoistaan.

Sinikka Guménius
(os. Rapo)